

ESTETIKA, MENO FILOSOFIJA, MENOTYRA

V-2 11 40

Ar. Každailis 86

Arvydas Každailis. Rasos šventė, 1986, ofortas, 21 × 12

Estetiniai ir etiniai vyriškumo idealai šiuolaikinėje Kinijoje: tarp tradicinės Kinijos, moderniosios Rytų Azijos ir Vakarų

LORETA POŠKAITĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

lposkaite@yahoo.com

Šiandieninėje Kinijoje, kaip ir visur kitur, egzistuoja ne vienas (hegemoniškas), o daugybė hibridinių vyriškumų, kurie išlaiko kai kuriuos tradicinių vyriškumų bruožus, papildo vienas kitą ir yra priešingi, taip pat integruoja globalių vyriškumų elementus. Kiekvienas jų egzistuoja skirtinguose kultūriniuose socialiniuose kontekstuose ir įvairiose vyrų amžiaus grupėse. Straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama dviems vyriškumo idealams, išpopuliarėjusiems XXI a. Kinijoje – „moteriško vaikiną“ (*xiaoxianrou* 小鲜肉, *niangpao* 娘炮) ir „namisėdos“ (*zhainan* 宅男), nes juos sieja ir bendra „panazijietiška“ kilmė, ir svarbiausi bruožai, nors sinologinėje literatūroje daugiau tyrinėtas pirmasis. Autorė mano, kad juos būtina tyrinėti kartu, nes abu glaudžiai susiję su naująja „interneto karta“ ir kultūra, moterų vartotojų įgalinimu bei iš to išplaukiančiomis problemomis. Abiejuose juose persipina tradiciniai ir modernūs estetiški bei etiniai vyriškumo bruožai, itin svarbūs dabartinei Kinijai – ir jos „vidiniam vartojimui“, ir pasauliniam įvaizdžiui. Pirmoje straipsnio dalyje apžvelgiamas naujųjų vyriškumo idealų atsiradimo istorinis, politinis, kultūrinis bei tarpkultūrinis kontekstas, kuris čia susiaurinamas iki XX–XXI a. kinų vyriškumo krizių aptarimo. Antroje dalyje aptariami šie du vyriškumo idealai, remiantis bene populiariausia K. Louie dviejų priešingų ir vienas kitą papildančių tradicinių kinų vyriškumų – *wen* ir *wu* teorija ir atsižvelgiant į kelis svarbiausius veiksnius: giminystės ryšių mezgimą, elito vyrų santykius su valdžia, ekonominius ryšius ir ne kinų (kinų „etninių mažumų“, vakarietišku ir „panazijietišku“) vyriškumų įtaką. Siekiama išsiaiškinti, kaip šie veiksniai reiškiasi tų vyriškumų konstravime, ypač – jų estetiniuose bei etiniuose bruožuose, kurie buvo svarbūs ir gaivinamuose tradiciniuose kinų vyriškumuose, ir dabartiniame vartotojiškame moterų įgalinime, kai kuriais atvejais apverčiančiame tradicinę patriarchalinę lyties objektyvizavimo hierarchiją bei strategiją.

Esminiai žodžiai: minkštasis vyriškumas, karinis vyriškumas, hibridiniai vyriškumai, *niangpao*, *zhainan*, seksualumas, vyriškumo krizė.

Lyčių santykių ir tapatybių tyrinėtojai pastebi, jog ilgą laiką šios srities studijos koncentravosi į moterų padėties ir mote-

riškumo idealų / įvaizdžių tyrimus, tokiu būdu implikuodamos mintį, kad vyriškumas yra normatyvus, savaime suprantamas

ISSN 2351-4728

ir nereikalaujantis paaiškinimo, nes turi hegemonišką statusą ir galios poziciją moters atžvilgiu. Pavyzdžiui, lyčių studijose ilgą laiką buvo ignoruojamas vyriškumo ir technologijų ryšys, kuris atrodė toks tiesioginis ir natūralus, kad jį reikėtų analizuoti – nes žymiai problemiškesnis atrodė moterų ryšys su technologijomis¹. Tačiau tokį požiūrį jau prieš daugiau nei tris dešimtmečius paneigė antropologas Davidas D. Gilmore savo knygoje apie vyriškumo konstravimą įvairiose kultūrose (tame tarpe ir Rytų Azijos)². Jo nuomone, yra veikiau priešingai – daugelyje kultūrų įgimta moterų moteriškumas yra priimamas automatiškai arba sleidžiasi savaime, o vyrai turi įgyti ir įrodyti savo vyriškumą – aktyvumą, seksualumą, agresyvumą, ištvermingumą, arba sugebėjimą apvaisinti (dažnai – turėti vyriškos lyties palikuonį), aprūpinti šeimą ir apsaugoti bei apginti silpnesnius visuomenės narius. Paprastai šis vyriškumas turi būti patvirtinamas itin dramatiškais, skausmingais būdais bei viešais ritualais – apipjaustymu, plaukimu žvejoti į pavojingą jūrą, išgertuvių varžybose, nardymu be apsaugų ir t. t., veiksmais, kurie patikrina jų fizinę ir psichinę ištvermę bei drąsą kitų visuomenės narių (pirmiausia vyrų) akyse.

Kitaip tariant, vyrų vyriškumas reikalauja viešo pripažinimo³, tam tikro teatrališko arba performatyvumo – jis paverčia vyrus tokiais pačiais stebėjimo objektais, kokiais jie paverčia moteris, nes, kaip dažnai pabrėžiama, nuo jų elgesio priklauso visos kultūros ir tautos išlikimas.

Neatsitiktinai vienas kinų scenaristas, susirūpinęs kinų vyrų sumoteriškėjimu, yra pareiškęs, kad ne kas kitas, o vyrai aktoriai reprezentuoja nacionalinę ideologiją, todėl turi rodyti pavyzdį jaunimui⁴. O vyriškumo problemišumą atskleidžia daugybė duomenų apie universalų vyrų skaičiaus dominavimą nusikalstamumo, eismo avarijų, smurto, infarktų, žemesnių mokymosi rezultatų, migracijos statistikoje, taip pat politikoje. Be to, kaip keliuose savo knygose pabrėžia autoritetinga vyriškumo studijų pradininkė, sociologė ir feministė Raewyn Connell⁵, egzistuoja ne vienas bendras (ar abstraktus, monolitinis) vyriškumas, o daugybė įvairių vyriškumų, kurie turi savo hierarchijas bei pavaldumo ryšius – pavyzdžiui, „spalvotųjų“ (tame tarpe ir kinų) rasės vyrų pavaldumas baltųjų rasės vyriškumui, homoseksualių vyrų pavaldumas heteroseksualiems, „moteriškų“ vyrų pavaldumas vyriškiems, pasireiškiantis pirmųjų pravardžiovimu „lepūnėliais“ (*sissy*),

1 Ottemo, Andreas. „The Coproduction of Masculinity and Technology. Problems and Prospects“. *Routledge International Handbook of Masculinity Studies* (eds. Lucas Gottzén, Ulf Mellström and Tamara Shefer). London and New York: Routledge, 2020, p. 341–350.
2 Gilmore, David D. *Manhood in the making: cultural concepts of masculinity*. New Haven and London: Yale University Press, 1991). Ši knyga laikoma pirmąja tarpkultūrine vyriškumo studija. Tiesa, jo skyrius apie kiniškąjį vyriškumo konstravimą man kelia daug abejonių dėl savo vienpusiškumo ir fragmentiškos informacijos.

3 David D. Gilmore, op. cit., p. 11–20.

4 Dyxon, Robin. „To fight K – pop’s influence in China, a club teaches young boys to be alpha males“. *Los Angeles Times*, 2019.04.26. Prieiga per internetą: <https://www.latimes.com/world/la-fg-china-masculinity-pop-idols-backlash-20190426-story.html>

5 Connell, R.W. *Masculinities*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 1995 (2005); Connell, R.W. *The men and the boys*. Sydney: Allen and Unwin, 2000. Šios abi knygos dabar laikomos vyriškumo studijų „klasika“.

„mamyčiukais“, „lepšiais“, „apkiautėliais“ (*geek*) ir pan. Jie nuolat konkuruoja ir keičiasi, tad net ir hegemoniškasis vyriškumas, pasak šio termino autorės R. W. Connell, yra ne pastovus „tipas“, o veikiau istoriškai kintanti „esamu momentu priimta“ patriarchalinės galios išlaikymo strategija, kuriai iššūkį gali mesti ir pačios moterys, ir kiti naujai atsiradę vyriškumai⁶. O dabar jau pripažinta, kad daugelyje kultūrų egzistuoja ne vienas, o keli hegemoniški vyriškumai, ir kad vyriškumas negali būti tapatinamas su patriarchališkumu.

Visus šiuos Vakarų lyčių tyrinėtojų pastebėjimus patvirtina ir Kinijos atvejis – jos modernizmo istoriją (nuo XIX a. pab.) paženklinę vad. „vyriškumo krizės“ ir jų įveikimo retorika, taip pat nauji vyriškumo idealai, kurie integravo ir tam tikrus tradicinio kinų vyriškumo bruožus, glaudžiai susijusius su konfucianistinėmis estetinėmis ir etinėmis vertybėmis. Tie tradiciniai (hegemoniški) kinų vyriškumai skirstomi į du tipus – „kultūringą“ arba „minkštą“ (*wen* 文) ir „karingą“ arba „kietą“ (*wu* 武)⁷. Pirmasis apima mandagumą, ritualinį elgesį, išsilavinimą, rafinuotumą, dorybingumą, gerą skonį ir meniškumą (kurie bendrai sudaro vad. „kultūringumą“). Jo įkūnytoju laikomas pats Konfucijus bei jo iškeltas asmenybės idealas – „kilnus vyras“ (*junzi*), o realiaame gyvenime – imperijos laikų intelektualai (*wenren* 文人), valdinin-

kai (*shidafu* 士大夫) ir būsimi valdininkai (vad. „trapūs mokslinčiai“ *shusheng* 书生 ir „talentingi jaunuoliai“ *caizi*), androginiškai gražuoliai („kreminiai vyrai“ – *naiyou xiaosheng*) ir bendrai etninių kinų elitas (valdant svetimšalių dinastijoms), XX–XXI a. modernūs politikai ir intelektualai (*zhishi fenzi* 知识分子). Tad šis vyriškumas buvo galios, privilegijos ir turtingumo garantas, todėl tapo hegemonišku (arba hierarchiškai aukštesniu už *wu* vyriškumą) vėlyvosios imperijos laikotarpiu, ypač nuo Song dinastijos (X a.). Antrasis (*wu* vyriškumas) apima karinę narsą, kovingumą, ryžtingumą, aktyvumą, fizinę jėgą ir net agresyvumą, o jo įkūnytoju laikomas žymusis III a. karvedys Guan Yu (kiniškas Robin Hudas), vėliau paverstas karo dievu Guanwu, o taip pat didvyriai (*yingxiong* 英雄), kariai, banditai ir deseksualizuoti, neišsilavinę bei anarchiški „šaunūs vaikinai“ / „bičiuliai“ (*haohan* 好汉), maoizmo laikotarpio darbininkai, postmaoistinio laikotarpio „kieti vyrukai“ (*yinghanzi* 硬汉子) ir marginalai „chuliganai“ (*liumang*). Abu šie vyriškumai, t.y. ir kultūriniai pasiekimai, ir kovingumas imperinėje Kinijoje turėjo būti įrodomi arba oficialiai patvirtinami tam skirtais egzaminais ir valdininkų rangų sistema (civiliniais ir kariniais rangais)⁸.

Nors šie du vyriškumai atrodo priešingi, savotiškai reprezentuojantys universalias priešybes (*yin* ir *yang*), tačiau idealiu atveju jie turėtų papildyti vienas kitą, kitaip tariant, idealus vyras turėtų apjungti jų savybes – minkštumą ir kietumą. Juos vienija ir tokie bruožai, kaip emocinis santūrumas

6 Connell, R.W. *Masculinities*, p.76–79.

7 Taip juos suskirstė vienas pirmųjų ir autoritetingiausių kinų vyriškumo tyrinėtojų Kam Louie, ir ši jo teorija kol kas yra pirmoji ir vienintelė, kuria remiasi dauguma kitų mokslininkų – tiek kinai, tiek vakariečiai. Žr.: Louie, Kam. *Theorising Chinese Masculinity. Society and Gender in China*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

8 *wenju* 文舉 ir *wuju* 武舉. Šie egzaminai pilnai ir sistemingai įsigalėjo nuo Song dinastijos laikų (X–XIII a.).

ir savikontrolė – pirmiausia santykiuose su moterimis ir vaikais, nors tai nekludė ir nekludo sugebėjimą turėti bei išlaikyti kuo daugiau moterų (t. y. neoficialią poligamiją) paversti vienu iš svarbiausių tikro vyro bruožų⁹. Kodėl? Nes pagal konfucianizmo etiką, vyras neturėtų emociškai įsitraukti į santykius su savo moterimis, net ir mylėti savo žmonos, o toks neįsitraukimas arba emocijų kontrolė kaip tik ir padėjo geriau tvarkytis su tomis moterimis, ypač kai jos visos gyvendavo vienuose namuose¹⁰. Vis dėlto savikontrolė – emocijų, seksualinės energijos, fizinės jėgos – labiau pabrėžiama

wu vyriškume (drovus, nekaltas, vengiantis moterų), kartais virsdama į misoginiškumą ir ginofobiją. Dėl to šis vyriškumas negali būti tapatinamas su vakarietiškoju „mačo“, nepaisant daugelio juos siejančių bruožų (tokių kaip aktyvumas, drąsa, kietumas ir pan.). Nes vienas svarbiausių *wu* bruožų yra lojalumas (*qingyi* 情義) – ir ne tik savo „bendražygiams“ ir „broliams“ kariams, bet ypač savo šaliai, kuris padėjo pateisinti jų atsitolinimą nuo šeimos ar net šeimos laimės aukojimą dėl savo tėvynės. Be to, abiem kinų vyriškumams (ypač *wen*) svetimas homofobiškumas, kuriuo pasižymi vakarietiškas hegemoniškas vyriškumas.

Tačiau šiandieninėje Kinijoje, kaip ir daugelyje pasaulio kultūrų, egzistuoja ne vienas (hegemoniškas), o daugybė hibridinių vyriškumų, kurie išlaiko kai kuriuos tradicinių vyriškumų bruožus, papildoma vienas kitą ir yra priešingi, o taip pat integruoja globalių vyriškumų elementus (ypač Rytų Azijos ar „pan-Rytų Azijos“ ir vakarietiškojo kapitalistinio arba verslininkiško). Kiekvienas jų egzistuoja skirtinguose kultūriniuose socialiniuose kontekstuose ir įvairiose vyrų amžiaus grupėse. Pavyzdžiui, „komercinis“ ar „verslusis“ vyriškumas („vyrų baltomis apykaklėmis“), atsiradęs pomaistiniu laikotarpiu dėl Kinijos ekonomikos skatinimo ir atvėrimo reformų, reikalauja ir *wu* būdingo vyriško solidarumo (socialinių ryšių *guanxi* palaikymo), ryžtingumo ar net kovingumo, ir *wen* būdingo moralumo bei rafinuotumo. Pastarasis siejamas su paskutiniu metu Kinijos valdžios itin sureikšminama asmens „kokybe“ (*suzhi*¹¹), tačiau pagrindinę vyro

9 Poligamija buvo oficialiai uždrausta tik 1950 m. pirmajame Vedybų įstatyme, tačiau ji atgimė ir itin išpopuliarėjo pomaistinėje Kinijoje – pilnai ir dosniai išlaikomos „antros žmonos“ (*ernai*) ar net kelių meilužių turėjimas yra vienas svarbiausių būdų vyrui parodyti savo gerą finansinę padėtį ir taip įgyti didesnę „veidą“, t. y. būti labiau gerbiamu tarp vyrų ir palaikyti gerus socialinius ryšius (*guanxi*). Tiesa, šiandien tos antros žmonos ir sugulovės dėl suprantamų priežasčių yra apgyvendinamos atskirai nuo oficialios žmonos ir yra nuo jos slepiamos – kas populiariai vadinama „raudona vėliava plazda namuose, o spalvotos vėliavos gausiai plazdena už jų ribų“ (*jiazhong hongqi budao, waimian caiqi piaopiao* 家中红旗不倒, 外面彩旗飘飘). Plačiau apie tai: Zhang, Xingkui. „Men, Masculinities and Power in Contemporary China: Reflections on the Phenomenon of Bao Ernai“. *Sexuality, Gender and Power: Intersectional and Transnational perspectives* (ed. Anna Jonasdoittir). New York and London: Routledge, 2011, p. 142–157; Zurndorfer, Harriet. „Polygamy and Masculinity in China“. *Changing Chinese Masculinities. From Imperial Pillars of State to Global Real Men* (ed. Kam Louie). Kong Kong: Hong Kong University Press, 2016, p. 13–33.

10 Tiesa, tarp šio *wen* vyriškumo reikalavimo buvo ir viena išimtis – tai „talentingi jaunuoliai“ (*caizi*), kurie grožinėje literatūroje vaizduojami kaip itin emocionalūs. Bet galbūt jų emocionalumą galima pateisinti jų nebrandumu, t. y. jaunu amžiumi ir (dar) nešeimyniniu statusu.

11 Tą „kokybę“ lemia ne tik geras išsilavinimas, bet ir gera, t. y. miestietiška kilmė. Todėl šis vyriškumas dar yra hierarchizuojamas, atsižvelgiant į šią kilmę.

galią lemia jo finansinė padėtis – sugebėjimas uždirbti ir leisti pinigus. Šiandien taip pat formuojasi nauji tėvystės idealai, netelpantys į tradicinio *wen* vyriškumo rėmus, nes pabrėžia jam nebūdingą emocinį prierašumą ir jautrumą. Daugiausia naujų vyriškumo tipų bei idealų pagimdė jaunimo pop, interneto kultūra ir grožio bei mados industrija (pvz. „namisėdas-fanatus“ *zhainan* 宅男, „vyrus povus“ ir „vyrus lapės“, „metrosekšualus“ *dushiyu'nan* 都市玉男), taip pat vidinė Kinijos migracija, sukūrusi tų pačių „verslininkų“ vyriškumų hierarchiją (pvz., miestuose „prakutę“ kaimiečiai „vyrai feniksai“ *fenghuangnan* 凤凰男 ir „nevykėliai/prasčiokai“ (*diaosi* 鸟丝) laikomi žemesniais už miestiečius ir „metrosekšualus“ dėl minėtosios jų „kokybės“).

Šiame straipsnyje daugiausia dėmesio bus skiriama dviems vyriškumo idealams, išpopuliarėjusiems XXI a. Kinijoje – „moteriško vaikino“ (*xiaoxianrou* 小鲜肉, *niangpao* 娘炮) ir „namisėdos“ (*zhainan* 宅男). Juos sieja „pan-Rytų azijietiška“ kilmė, bet abu jie pasižymi ir tradicinio *wen* vyriškumo bruožais, abu yra itin prieštarिंगai vertinami Kinijos viešojo erdvėje. Tiesa, daugiausiai viešų ir prieštarिंगų diskusijų bei mokslininkų dėmesio susilaukė pirmasis, tuo tarpu antrasis paprastai analizuojamas kaip japonų vyriškumo tipas. Vis dėlto manau, kad juos būtina tyrinėti kartu, nes abu glaudžiai susiję su naująja „internetu karta“ ir kultūra, moterų vartotojų įgalinimu bei iš to išplaukiančiomis problemomis. Tad būtent juose itin įdomiai persipina tradiciniai ir modernūs estetiniai bei etiniai vyriškumo bruožai, itin svarbūs dabartinei Kinijai tiek jos „vidiniam vartojimui“, tiek pasauliniam įvaizdžiui. Jie bene geriausiai

perteikia globalius kultūrinius ir politinius iššūkius dabartinės ir ateities Kinijos kultūros ir jos galios („minkštosios“ ir „kietosios“) konstravimui. Pirmoje straipsnio dalyje apžvelgiamas naujųjų vyriškumo idealų atsiradimo istorinis, politinis, kultūrinis bei tarpkultūrinis kontekstas, kuris čia bus susiaurinamas iki XX–XXI a. kinų vyriškumo krizių aptarimo. Antroje dalyje aptariami šie du vyriškumo idealai, remiantis anksčiau minėta K. Louie dviejų priešingų ir vienas kitą papildančių tradicinių kinų vyriškumų – *wen* ir *wu* teorija, kuri padės išryškinti jų elementus bei jų transformacijas. Taip pat atsižvelgiama į Harriet Zurndorfer išvardintus keturis veiksnus, pagal kuriuos ji siūlo analizuoti kinų vyriškumo istorinę raidą: giminytės ryšių mezgimą (pradedant realiais šeimos santykiais ir baigiant „brolystės“ imitavimu įvairiose vyrų grupėse), elito vyrų santykius su valdžia (lojalumas jai), ekonominius ryšius (kultūros komercializavimas) ir ne kiniškų (kinų „etninių mažumų“, vakariečių ir „panazijietišku“) vyriškumų įtaką¹². Siekiama išsiaiškinti, kaip šie veiksniai reiškiasi tų vyriškumų konstravime, ypač – jų estetiniuose bei etiniuose bruožuose. Nes tradiciniai kinų vyriškumai, kaip pabrėžia Travis S.K. Kong, pirmiausia glaudžiai siejami su konfucianistine morale – lojalumu, broliškumu, sūnišku pagarbumu (rūpinimusi tėvais ir vyresniais), kurie tapo žymiai svarbesniais jų vertinimo kriterijais, nei fizinė jėga¹³, o drąsa net ir pirmaisiais

12 Zurndorfer, Harriet, op. cit., p. 15.

13 Kong, Travis S.K. „Chinese Male bodies. A Transnational study of Masculinity and Sexuality“. *Routledge Handbook of Body Studies* (ed. by Bryan S. Turner), Routledge, 2012, p. 298

pomaoistinio laikotarpio dešimtmečiais pirmiausia vertinama kaip moralinė drąsa būti principingu, ryžtingu, iniciatyviu darbe ir sugebančiu priimti savarankiškus sprendimus. Bet nemažiau svarbūs ir estetiški kriterijai – tiek vertinant kario kūno judesius kovos mene ir ypač jo „nekovinguose“ variantuose – *taijiquan* praktikoje ar drakonų šokiuose, tiek ypač rafinuoto intelektualo meninį skonį, sugebėjimą dailiai rašyti (kaligrafiją), išorę ir kūną. Jie tampa vieni reikšmingiausių šiuolaikiniuose hibridiniuose kinų vyriškumuose – pvz., mačo tipo raumeningo ir madingo verslininko ir popkultūrinės „kreminio vyro“ versijose.

Vyriškumo krizės Kinijos modernizmo istorijoje

Moderniosios Kinijos istorijoje galima išskirti 3 vyriškumo krizes, kurias didžiaja dalimi paskatino Kinijos susidūrimas su kitomis (Vakarų ir Rytų Azijos) kultūromis. **Pirmoji** ištiko XIX a. pab.– XX a. pr., kuomet Kinija pirmą kartą atvirai pripažino savo silpnumą prieš Vakarus bei Japoniją, kitaip tariant, ji sutapo su kinų tautinės tapatybės ir intelektualų tapatybės krize. Viena svarbiausių Kinijos silpnumo priežasčių tuometiniai intelektualai laikė tradicinę savo kultūrą ir ypač konfucianistinį „kultūringo“ (ir švelnaus) – *wen* vyro idealą, kuris, kaip minėta, buvo palaikomas valdininkų atrankos egzaminų sistemos, panaikintos 1905 m. Bet ne mažiau, gal net daugiau šį susirūpinimą prarastu vyriškumu paskatino tuometinis vakariečių požiūris į kinus vyrus kaip perdėm moteriškus, bendras Kinijos feminizavimas ir patologizavimas. Jis atsispindėjo ir bene

populiariausioje metaforoje „Azijos ligonis“ (*Sick Man of Asia*) *Yàzhōu bīngfū* 亞洲病夫 – taip imperinė Kinija buvo pradėta vadinti nuo XIX a. II p. dėl jos atsilikimo, lyginant ją su pažangesnėmis Vakarų šalimis¹⁴. XIX a. pab. (po I Kinijos– Japonijos karo) provakarietiški kinų intelektualai reformatoriai internalizavo „Azijos ligonio“ metaforą, pavadindami Kiniją „Rytų Azijos ligoniu“ (*Dōngyà bīngfū* 東亞病夫) dėl jos nesugebėjimo atsilaikyti prieš Vakarų imperializmą, o jo priežastimi pirmiausia laikė pirmiausia silpną kinų sveikatą ir silpnus kūnus. Tą puikiai perteikia ir tuometinės „Rytų Azijos ligonio“ iliustracijos – Vakaruose platinti kinų ligonių paveikslai, nuotraukos bei karikatūros, kuriose daugiausia matomi kinų vyrai, o ne moterys¹⁵. Kaip taikliai pastebi kinų moteriškumo ir vyriškumo tyrinėtoja Jun Lei, XX a. pr. kinų intelektualai internalizavo vakarietišką

14 Tiesa, ši metafora buvo ankstesnės metaforos „Europos ligonis“ (*Sick man of Europe*) variantas – taip XIX a. vid. Rusijos caras Nikolajus I pavadino žlungančią Otomanų imperiją. „Azijos ligonio“ etikėtė vėliau buvo taikoma įvairioms Azijos šalims, net Japonijai, o Kinijai ji buvo „sugrąžinta“ 2019–2020 m. per Covid 19 epidemiją (viename *Wall Street Journal* straipsnio pavadinime), ir tas sugrąžinimas beveik sukėlė diplomatinę krizę tarp Kinijos ir JAV. Plačiau apie tai žr.: Yau, Elaine, „China enraged by „Sick Man of Asia“ headline, but its origin might surprise everyone“, *Lifestyle*, 2020 02 27, prieiga per internetą: <https://www.scmp.com/lifestyle/article/3052434/china-enraged-sick-man-asia-headline-its-origin-may-surprise-many>

15 Tiesa, kiniškame „Rytų Azijos“ (ar Azijos) ligonio, akcentuojančiame vyrišką lytį (*sick man*) vertime, šios lytinės konotacijos nėra aiškios. Plačiau apie tai žr.: Heinrich, Larissa N. *The Afterlife of Images. Translating the Pthological Body between China and the West*. Durham and London: Duke University Press, 2008.

orientalistinį diskursą, pradėdami žvelgti į savo vyriškumą iš modernaus Vakarų mokslo bei medicinos perspektyvos. O tam turėjo didelės įtakos bendras sinocentrinės pasaulėžiūros žlugimas XIX a. II pusėje, privertęs kinus atsižvelgti ir į kitų šalių nuomonę.

Pvz., vienam žymiausių rašytojų ir modernizatorių Lu Xun pirmiausia užkliuvo Pekino operos moteriškų vaidmenų (*dan*) atlikėjai ir bene žymiausias iš jų – Mei Lanfangas, kuris, kaip bebūtų ironiška, tuo metu tapo bene žymiausiu Kinijos menininku ir vyru, reprezentavusiu ir garsinusiu Kiniją pasaulyje¹⁶. Bet būtent šis faktas, t.y. netinkamas kinų vyriškumo reprezentavimas Vakaruose ir kėlė didžiausią susirūpinimą Lu Xuniui bei kitiems ten studijavusiems modernizatoriams. Jie susiejo tradicinį kinų (ypač Pekino operos *dan*) lyties ambivalentiškumą bei šioje sferoje paplitusią homoerotizmo tradiciją, viena vertus, su vyrų „eunuchizavimu“ arba kastracijos baime, a seksualumu ir vyrų prostitucija (vad. „vyrų favoritizmu“ *nanchong* 男宠), kita vertus – su jų moteriškumu ir lytiniu iškrypimu, nes taip jis buvo traktuojamas tuometiniame juos sužavėjusiame Vakarų moksle (ypač socialiniame darvinizme, eugenikoje, lyčių biologijoje,

evoliucijos teorijoje) ir medicinoje¹⁷. Tuo tarpu kitas žymus reformatorius Liangas Qichao, pirmasis pritaikęs „Azijos ligo- nio“ metaforą Kinijai, susiejo tuometinę vyriškumo krizę su tradicinių intelektualų, t. y. pagrindinių *wen* vyriškumo įkūnytojų, gyvenimo būdu ir įvaizdžiu – sėdintys prie knygų (taigi nejudantys, neaktyvūs), anksti vedantys ir pradedantys lytinį gyvenimą (taigi iššvaistantys savo lytinę energiją, kurios silpnumas persiduoda jų palikuonims), todėl „tokie silpni, kad negali atlaikyti nei menkiausio vėjo gūσιο“ ir veikiau panašūs į „silpnas moteris“ (t. y. moteris bintuotomis pėdomis)¹⁸. Prie to dar galima pridėti ir jų kūno išorės bruožus – aprangą (ilgus chalatų, kuriuos vakariečiai tiesiog pavadino sukniomis) ir ilgus nagus bei baltas rankas (kurie simbolizavo elitinį statusą, – kad vyras nedirba fizinio darbo).

Siekiant sustiprinti prarastą kinų vyriškumą, simbolizavusį visos Kinijos tautos silpnumą, XX a. pr. pirmiausia buvo atsigręžta į jaunimą kaip būsimus „naujus piliečius“, iškeliant šūkį „jeigu jaunimas stiprus, tai ir Kinija bus stipri“. Šis stiprinimas iš esmės reiškė fizinį vyrų kūnų stiprinimą, o tuo tikslu buvo siūloma stiprinti sportinį ir karinį lavinimą – diegti „karingumo dvasią“ berniukų ir jaunuolių lavinime (kas vyko ir Europos šalyse, ypač Vokietijoje laikotarpiu tarp dviejų pasaulinių karų),

16 Kitu tokiu žymiu Kinijos garsintoju Vakaruose XXa. I pusėje laikyčiau liberaliosios ir kosmopolitinės Kinijos modernizavimo pakraipos šalininką, estetą ir eseistą Lin Yutang, kuris, 1936 m. persikraustęs į JAV, reprezentavo veikiau tradicinį kinų *wen* vyriškumą (ypač jo estetizmą), bet kartu nebijojo iš jo pasišaipyti. Plačiau apie tai žr.: Poškaitė, Loreta. „Lin Yutango estetika ir gyvenimo filosofija: tarp tradicinės Kinijos ir modernios Vakarų kultūros“. *Logos*, Nr.105, 2020, p. 52–61.

17 Lei, Jun. *Mastery of Words and Swords. Negotiating Intellectual Masculinities in Modern China, 1890s–1930s*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2022, p.4–5, 65. Pasak Lei Jun, XX a. pr. kinų intelektualus itin sužavėjusi biologinių lyčių skirtumų teorija (pabrėžianti įgimtą vyrų kūnų stiprumą, aktyvumą, mobilumą, racionalumą ir t. t.) buvo akivaizdžiai nutaikyta į tradicinį *wen* vyriškumą.

18 Lei Jun, op. cit., p. 68–69.

netgi ugdyti kiekvieną visuomenės narį kaip vokiško pavyzdžio „civilinį karį“ (*jun-guomin*)¹⁹. Tiesa, jaunuoliai buvo skatinami garbinti ne kinų, o Vakarų, Japonijos ir Rusijos karo didvyrius – Napoleoną, Bismarką ir kt. Bet būtent šis dviprasmiškumas, – kad geriausiu vyriškumo pavyzdžiu tapo Kiniją pažėmusių šalių vyriškumai – turėjo įtakos tuometinių intelektualų rašytojų vyriškumo diskursui ir prieštaravimui, kurį detalai savo knygoje atskleidė Jun Lei²⁰. Būtent šių intelektualų tapatybės krizė ir kovinga literatūrinė retorika puikiai parodo, kaip sudėtinga suderinti intelektualų

švietėjišką ir karingą vyriškumą realiaame gyvenime.

Beje, vyrų kūnų stiprumą buvo imtasi ryškinti ir vakarietiško kostiumų dėvėjimu bei plaukų kirpimu. Vis dėlto realiausiai jis buvo ugdomas kareivių disciplinavimu, sportiniu lavinimu ir fiziniu grūdinimu, irgi daugiausia remiantis Vokietijos kariuomenės bei jos „nepalengiamo veržlumo“ (*yingrui buqu zhi jingshen*) pavyzdžiu, ypač gresiant II karui su Japonija. Dėl to kinų kariai buvo verčiami prausti šaltesniu vandeniu negu japonų kariai prausėsi, nes tik taip jie esą taps stipresni už japonus, pralaimėjamą prieš kuriuos pirmajame kare su Japonija (1894–95 m.) Kinija priėmė žymiai skaudžiau nei Vakarų valstybių dalinį kolonializmą. Visa ši valstybės ir piliečių stiprinimo – kaip sukarinimo politika ir retorika buvo grindžiama tuometinių Kinijos reformatorių ir modernizatorių iš Vakarų perimtomis idėjomis apie organišką valstybę (valstybę – kaip – kūną), vadinant armiją to kūno rankomis ir kojomis, o kareivius – jo kvėpavimu (gyvybine energija *qi*), arba rūbais, arba paprastais žmonėmis besirūpinančiomis mylinčiomis motinomis, ar apskritai lyginant armiją su kūnu. Tiesa, to kūno galva laikoma valstybės vadovas – kas buvo itin paranku ir imperinį valdymą bandžiusiems sugrąžinti Kinijos vadams²¹.

Antroji vyriškumo krizė Kinijoje konstatuota pirmaisiais pomaistinio laikotarpio dešimtmečiais (1980–1990) po Kinijos atvėrimo pasauliui ir ekonomikos (pirmiausia individualaus verslo skatinimo) reformų. Ją sukėlė daugybė faktorių ir procesų: vyrų (ypač intelektualų)

19 Schillinger, Nicolas. *The Body and Military Masculinity in Late Qing and Early Republican China. The Art of Governing Soldiers*. London: Lexington Books, 2016, p. 255–259; Boretti, Valentina. „Patriotic Fun: Toys and Mobilization in China from the Republican to the Communist Era“. *War and Childhood in the era of two World Wars* (eds. Mischa Honect, James Martin). Cambridge University Press (published online), 2019, p. 17–34.

20 Lei, Jun, op. cit. Bene geriausias šio prieštaravimo, t. y. revoliucinio kovingumo ir intelektualinės veiklos derinimo pavyzdys – jos pacituoti intelektualo ir rašytojo Jiang Guangci (1901–1931) žodžiai „Aš esu rašytojas! Aš galiu kovoti tik literatūrinėmis priemonėmis – literatūra yra mano revoliucijos įrankis!“ (p. 11). Kitaip tariant, pasak Lei Jun, šis karingumo skatinimas nereiškė intelektualų siekio visiškai atsisiboti nuo *wen* vyriškumo, nes taip būtų paneigta pačių modernizatorių kaip intelektualų tapatybė ir pašaukimas, kuriam svarbiausia – individuali estėtinė saviraiška. Todėl dauguma jų „atmetė švelnaus konfucianistų intelektualo [vyriškumą] ir išskėlė stiprius karingus vyrus, bet tuo pačiu baiminosi dėl smurto pasekmių ir karingo vyriškumo priėmimo“ bei pajungimo nacionalistiniams tikslams. Lygiai taip pat „dauguma entuziastingai gynė mokslinį ir racionalų mąstymą, kurio reikalavo Apšvietos [įtvirtintas] modernaus vyriškumo apibrėžimas“, bet jie taip pat dažnai pateisino polinkį į pamišimą bei emocingumą kaip svarbų vyriško [*wen*] subjektyvumo elementą (ten pat, p. 11).

21 Plačiau apie tai: Schillinger, Nicolas, op. cit., p. 251–255.

bejėgiškumas prieš visagalę valstybės – partijos sistemą, prie kurios prisidėjo ir maoizmo laikų politinių represijų psichologinės pasekmės bei lyčių lygybės (tiksliau moterų „išlaisvinimo“ ir maskulinizavimo) politika²²; sparti urbanizacija ir vidinės migracijos – daugiausia vedusių vyrų, „dirbančių kitiems“ (*dagong*) protrūkis, pavertęs anksčiau maoizmo laikų didvyrišką valstietį į „nevykėlį“²³; vakarietiško, korėjietiško ir japoniško vyriškumo įvaizdžių sklaida per TV, žurnalus, popmuziką, kiną, o taip pat didėjantis moterų įgalinimas – ypač ekonominis ir seksualinis. Todėl ši krizė dažnai apibūdinama kaip „moteriškumo augimas (stiprėjimas) ir vyriškumo menkimas (silpnėjimas)“ *yinsheng yangshuai* 阴盛

阳衰, vyrų „eunuchizavimas“ (*taijian hua* 太监化). Ji ryškiai matoma ir ypatingame vyrų susirūpinime savo lytinės potencijos problemomis, kurių iškėlimas ir sprendimas nuo 1983 m. specialiai tam kuriamose vyrų klinikose (*nanke*) buvo pavadintas „impotencijos epidemija“²⁴.

Dar ryškiau tuometinė vyriškumo krizė matoma vizualinėje kultūroje – meniniuose fimuose ir jų plakatuose. 1985–2000 m. buvo sukurtas ne vienas filmas apie moteris, kurios kovoja už teisybę, kabinasi į gyvenimą (vysto verslą) vietoj savo neišgyvenusių vyrų, jiems vadovauja ir drąsiai žiūri savo valdžia piktnaudžiaujantiems vyrams į akis²⁵. Kita vertus, tuo metu buvo sukurta ir nemažai (gal net daugiau) filmų apie moteris kaip patriarchalizmo aukas, simbolizavusias visos Kinijos tautos viktimizavimą, pažeminimą bei silpnumą, nes, pasak vieno iš tokių filmų kūrėjų Zhango Yimou, „moteris savo kūnais tai perteikia aiškiau, nes jos kenčia sunkiau nei vyrai“²⁶. Vis dėlto, pasak žymaus kinų meno tyrinėtojo Gerome Silbergeldo, tokį jų įvaizdį galima interpretuoti ir priešingai – kaip vyrų vyriškumo atėmimo arba

22 Atsižvelgdama į tai, autoritetinga kinų vyriškumo tyrinėtoja Tiantian Zheng teigia, kad vyrų feminizavimas prasidėjo jau maoizmo laikotarpiu, nes „maoistinės valstybės aliansas su išlaisvintomis moterimis atėmė iš vyrų sugebėjimą atrasti savo pačių stiprybę“. Zheng, Tiantian. „Masculinity in crisis: effeminate men, loss of manhood, and the nation – state in postsocialist China“. *Etnografica*, vol. 19 (2), 2015, p. 351.

23 Lin, Xiaodong. *Gender, Modernity and Male Migrant Workers in China*. New York: Routledge, 2013, p. 2. Plačiau apie vyrų migracijos pasekmes ir įtaką jų vyriškumui – patriarchalinės šeimos griuvimą, negalėjimą realizuoti savo tėviškumo (auklėti ir prižiūrėti savo paliktus vaikus, kurie užaugę nebeturi gero pavyzdžio ir dažniausiai įninka į įvairias priklausomybes, ypač kompiuterių, arba irgi išvyksta į miestus ir ieško greitų bei didelių pinigų, teikdami sekso paslaugas, taip užimdami žemesnę poziciją kitų vyriškumų hierarchijoje, kurią lemia pomaoininė Kinijoje itin ryški miesto ir kaimo dichotomija), o taip pat dar nevedusių migrantų negalėjimą susirasti žmonos dėl jų žemo ir marginalinio statuso bei pajamų taip pat žr.: Choi, Susanne Y.S., Peng, Yinni. *Masculine Compromise. Migration, Family and Gender in China*. Oakland, California: University of California Press, 2016.

24 Iš tikrųjų tai ši „impotencijos epidemija“ reiškė atsiradusią galimybę vyrams atvirai kalbėti apie seksualines problemas ir galimybę jas spręsti – ko nebuvo galima daryti maoizmo laikotarpiu, užgniauziusiu bet kokį susirūpinimą savo seksualiniu gyvenimu kaip individualizmo ir nesveiko (neteisingo) troškimo apraišką, prieštaravusią kolektyvinei revoliucingumo ir kovingumo dvasiai. Plačiau apie tai žr.: Zhang, E.Y. „The birth of *nanke* (Men's Medicine) in China: The Making of the Subject of Desire“. *American Ethnologist* 34, Nr.3, p. 491–508.

25 Tarp jų pirmiausia galima paminėti Zhang Yimou režisuotus „Raudonasis gaolianas“ (1987) ir „Qiu Ju“ (1992), Zhou Xiaowen „Ermo“ (1994) ir kt.

26 Cituota pagal: Silbergeld, Gerome. *China into film*. London: Reaktion books, 1999, p. 132.

„politinio iškastavimo“ alegoriją. Nes tokia išraiškos strategija, t. y. moterų įvaizdžių, tapatybių ir situacijų pasitelkimas politiniais tikslais yra būdingas ir tradiciniam kinų menui – grožinei literatūrai (ypač poezijai), tapybai, kuriose galima aptikti daugybę moterų temų ir paveikslų, „nurodžiusių į priešingą lytį, t. y. savo karjeroje sužlugdytą atskirą politiką“ – dažniausiai patį kūrinio autorių, tiesiog besislepiantį už tos pažeidžiamos, nesuprastos ar paliktos moters paveikslą²⁷. Tokią pačią netiesioginės (alegorinės) išraiškos strategiją galima įžvelgti ir XX a. 9–10 deš. itin išpopuliarėjusiuose Hong Kongo kovos meno filmuose apie moteris kares. Jie galėtų būti traktuojami kaip dar vienas kinų vyriškumo krizės įrodymas. Pasak Kwai-Cheung Lo, šiuose filmuose, kuriuos kuria ir daugiausia žiūri vyrai, moterų vyriškumo vaizdavimas yra veikiau būdas jų paveiksluose perrašyti vyrišką tapatybę, dėl ko pagrindinė problema čia tampa ne moterys ir jų moteriškumas (t. y. jo praradimas ir pan.), o vyrai ir jų vyriškumas²⁸. Dar vienas paminėtinas tokio dviprasmiško vyriškumo vaizdavimo pavyzdys – (iš dalies) nauja XX a. pab. avangardiniam kinų mene (literatūroje, kine, tapyboje) išpopuliarėjusi marginalizuotų (tiksliau, save marginalizavusių) vyrų kategorija – „chuliganai“ (*pizi* 痞子). Jie vaizduojami kaip niekam tikę (nedirbantys, besibastantys, nuobodžiaujantys) misoginiški, fiziškai ir psichiškai silpni „antiherojai“ ir visuomenės nepritapėliai, metantys iššūkį patriarchališkam vyriškumui, tačiau

širdies gelmėse siekiantys būti stipriais ir kietais, kitaip tariant, sugrąžinti tą „tikrąjį vyriškumą“, kurį iš jų atėmė maoizmo laikų lyčių lygybės politika²⁹.

Žymiai tiesmukiškesnį vyriškumo krizės vaizdavimą galima matyti XX a. paskutinių dviejų dešimtmečių filmų plakatuose. Ją perteikia pasikeitusi vyrų išorė (veido išraiškos, kūno pozos, apranga) ir veikla. Jie dažniau vaizduojami ne kaip kareiviai ir valstiečiai, o kaip miestiečiai „grazuoliai baltomis apykaklėmis“ (*bailing linan* 白領男); jų agresyvias ir ryžtingas kūno pozas bei veido išraiškas palaipsniui keičia švelnios ar nuolankios, nebijoma rodyti jų pažeidžiamumo ir artumo moterims (ypač romantinėse dramose, kurios pradėtos gausiai kurti tame laikotarpyje), žvelgiančių tiesiai joms į akis – kas buvo nepriimtina maoizmo laikų didvyriškiems kovotojams ir bendrai tradiciniam karingojo (*wu*) vyro idealui³⁰. Šis naujas vyro įvaizdis stipriai įtakotas globalios vartotojiškos kultūros ir laikomas vakarietiško narcistinio „metrosekualo“ variantu, tačiau jame galima įžvelgti ir kinų tradicinio „kultūringojo/civilizuoto“ vyriškumo (*wen*) bruožų (geras išsilavinimas, skonis, manieros, profesionalumas versle). Pastarieji bruožai lyg ir nekvestionuoja vyriškos galios, tik ją dabar reprezentuoja finansinė padėtis –

27 Silbergeld, Gerome, op. cit., p. 135.

28 Lo, Kwai-Cheung. *Excess and Masculinity in Asian Cultural Productions*. New York: State University of New York Press, 2010, p. 133.

29 Hunt, Pamela. *Rebel Men. Masculinity and Attitude in Postsocialist Chinese Literature*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2022, p. 20. Tiesa, pasak šios knygos autorės, šių „chuliganų“ paveikslai gali būti traktuojami ir kaip Kinijos valdžios (KKP) politikos bei autoritarizmo kritika (ten pat).

30 Hu, Lingshu. „Is masculinity „deteriorating“ in China? Changes of masculinity representation in Chinese film posters from 1951 to 2016. *Journal of Gender Studies*, 2017, vol. 27, No. 3, p. 337.

turtingumas. Tačiau problema ta, kad, pasak šiuos plakatus tyrinėjusios Lingshu Hu, pomaoistinėje Kinijoje praturtėja ir vis daugiau moterų, nes vis daugiau jų įgyja puikų išsilavinimą ir elitinį statusą, tuo tarpu vyrai nesusikūrė kažkokių naujų tik jiems būdingų galios simbolių³¹. Todėl būtent moterys dažniau renkasi vyrus, palikdamos neturtingus vienišauti.

Tuo tarpu tuometinėje grožinėje literatūroje vyriškumo krizę atskleidžia „tikrojo vyro paieškų literatūra“ (*xunzhao nanzihan wenxue*), kurioje galima įžvelgti dvi kryptis ir du tokių vyrų idealus. Pirmajai atstovauja daugiausia vyrų autorių kurta vad. „kultūrinių šaknų paieškų literatūra“ (*xungen wenxue*) su jų iškeltu tradicinio paprasto ir siek tiek laukinio, nesuvaržyto ir stipraus kaimiečio idealu³². Antrajai „tikro vyro paieškų“ krypciai daugiausia atstovauja moterų rašytojų ir ypač 10-ojo dešimtmečio jaunosios kartos emancipuotų ir ekstravagantiškų „gražuolių rašytojų“ (*meinü zuojia*) literatūra, nes būtent jos labiausia guodėsi, kad „šiulaikinėje Kinijoje nebėra tikrų vyrų“. Tačiau jo idealą čia dažniau reprezentavo ne kinų, o amerikiečių ir japonų „supervyrai“ metroseksualai – S. Stalonės, Takakuros Keno ar Alaino Delono personažai. Jie labiausiai imponavo savo fizine išvaizda (raumeningumu), ryžtingumu ir „mačizmu“, kurie tačiau dabar siejami ne su karingu agresyvumu, o veikiau su dėmesingumu ir pagarba moteriai, emociniu jautrumu ir fizinio bei materialinio saugumo užtikrinimu. Vienu ryškiausių tokios

„tikro vyro paieškų literatūros“ pavydžių galima būtų laikyti bene skandalingiausią (ir Kinijoje uždraustą) jaunos rašytojos Wei Hui romaną „Šanchajaus kūdikis“ (1999 m.) apie jauną rašytoją (kaip manoma, pačią romano autorę), kuri sutinka talentingą jauną menininką (savotišką tradicinio „talentingo jaunuolio“ prototipą – švelnų, nesavanaudiškai atsidavusį jai, tuo žavintį savo morale) ir pradeda su juo gyventi. Bet neapsikentusi jo drovumo, nesavarankiškumo (jis yra išlaikomas savo motinos), priklausomybės nuo svaigalų ir seksualinio impotentiškumo, ji susiranda turtingą vokiečių meilužį su „gąsdinančiai dideliu organu“. Tad nenuostabu, kad didžioji dalis kinų vyrų pasmerkė šį romaną kaip įžeidžiantį kinų vyrus. Bet didžioji dalis moterų juo susižavėjo, nes jis taip pat puikiai atskleidžia XX a. 9–10 deš. prasidėjusį seksualinį moterų įgalinimą, kurio gerokai išsigando tuometiniai vyrai, susirūpinę savo lytine potencija.

Apie **trečiąją** vyriškumo krizę, kartais vadin. „nacionalinę“, Kinijoje pradėta plačiai kalbėti XXI a. II dešimtmečio pradžioje. Ją paskatino daugybė priežasčių: feminizuota Kinijos lavinimo sistema (moterų mokytojų vyravimas – kas yra universalu), prie viso to susitelkusi į knygų akademinius pasiekimus ir knygų skaitymą, ir ignoruojanti fizinį lavinimą; šeimos planavimo („vieno vaiko“ politikos) pasekmės („mažųjų imperatorių sindromas“), ypač perdėta berniukų globa ir lepinimas iš mamų pusės (vad. „helikopterinė mamystė“³³), motinų–

31 Hu, Lingshu, ten pat, p. 344.

32 Plačiau apie tai žr.: Zhong, Xueping. *Masculinity Besieged?* Durham and London: Duke University Press, 2000, p. 150–170.

33 „Helikopterinė mamystė“ (bendrai vadinama „tėvystė“ (*parenting*), turint omenyje abu tėvus, bet Kinijoje daugiausia vaikais rūpinasi mamos) atsirado XXI a. pr. ne tik Kinijoje, bet ir visame pasaulyje, jos

žmonų valdingumas šeimoje, tėvo meilės ir pavyzdžio stoka, šeimų irimas (dėl skyrybų ir ypač vidinės darbo migracijos), didėjanti berniukų ir paauglių priklausomybė nuo kompiuterių ir virtualaus pasaulio, prastėjantys berniukų mokymosi rezultatai³⁴ ir didėjantis vyrų nedarbas, nenormatyvinių lytinių tapatybių (*queer*) studijų protrūkis, globalus androginiškų idealų populiarėjimas jaunimo popkultūroje, jaunimo ir fanų (ypač fanių) kultūros suklestėjimas (nes tais androginiškais arba „nevyriškais“ vaikais labiausiai žavisi merginos), didėjantis moterų išgalinimas augančioje vartojimo kultūroje; o bene labiausiai – populiarios Korėjos ir Japonijos kultūros banga Ki-

nijoje (ir visame pasaulyje), globalizuotų TV talentų atrankos realybės šou (pagal Jungtinės Karalystės ir JAV formatus) išpopuliarėjimas. Vakarų pasaulis apie šią krizę sužinojo 2021m. rugsėjo 2d., kuomet Kinijos TV reguliuotojas – Nacionalinė Radijo ir TV administracija (SARFT) išleido daugelį vakariečių papiktinusį nurodymą pramoginėse laidose (ypač talentų šou) „baigti su moteriškais vaikiniais (*niang-pao*) ir kita nenormalia estetika“, „aktyviai skatinti nuostabią tradicinę kinų kultūrą, revoliucinę kultūrą ir pažangią socialistinę kultūrą“³⁵. Pasaulio spaudoje pasipylė daugybė straipsnių, kaip Kinijos valdžia ar pats prezidentas Xi Jinpingas bando pažaboti Kinijos pramogų verslą ir pan., tokiu būdu stengiantis parodyti šį atvejį kaip dar vieną Kinijos valdžios autoritarizmo pavyzdį.

Tačiau iš tikrųjų „sumoteriškėjusių vyrų“ kritikos iniciatyva pirmiausia kilo ne tarp valdžios atstovų, o pačioje Kinijos visuomenėje prieš daugiau nei dešimtmetį, išplisdama įvairiose medijose – interneto forumuose, laikraščiuose ir žurnaluose, televizijoje. Vienu pirmųjų ją paskatinusių įvykių galima laikyti „Laimingo [super] berniuko [vyro] (*Kuaile nansheng* 快乐男声)³⁶ 2010 m. sezono vieno 19 metų

aprašikas galima matyti ir Lietuvoje (vad. „supermamų“ fenomenas). Kinijoje ji pasireiškia perdėtu vaiko rūpinimusi vaiko mokslais ir jo gyvenimo kontroliavimu, jau jam baigus mokyklą, t. y. įstojus į universitetą ar koledžą – tėvai nusprendžia kur vaikas studijuos, o jam įstojus į universitetą, ir toliau rūpinasi juo kaip mažu vaiku. Kai kurie net apsigyvena universitetų „palapinių miesteliuose“ (tam skirtose sporto salėse) pirmus mokslo metų mėnesius, kad būtų arčiau savo vaikų ir galėtų jiems padėti bet kuriuo metu. Jie taip pat aktyviai kišasi į koledžų ar universitetų administracijos ir dėstymo reikalus, kuomet jų vaikas susiduria su kažkokiomis problemomis, ir visais būdais gina vaiką, tokiu būdu slopindami vaiko savarankiškumą ir taip sukeldami jam daugybę emocinių ir psichologinių problemų. Plačiau apie tai žr.: Gao Wen, Hou Yaxian, Hao Shiyu, Yu Aihui. „Helicopter parenting and emotional problems in Chinese emerging adults: are there cross-lagged effects and the mediations for authorism?“ *J. Youth Adolesc.*, 2022 Nov 15;52(2):393–405. Prieiga per internetą: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9667003/>. Žiūrėta 2024 09 21.

34 Tai yra universalus reiškinys, pastebimas ir Vakaruose, tačiau Kinijoje jis paskatino sumažinti vaikinams universiteto stojamųjų egzaminų pažymių vidurkio kartelę, kas sukėlė pagristą merginų ir moterų pasipiktinimą.

35 Guang dian ban fa. „Notice Concerning Further Strengthening Management over Cultural and Artistic Programmes and their Personnel“. Prieiga per internetą: <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2021/09/02/notice-concerning-further-strengthening-management-over-cultural-and-artistic-programmes-and-their-personnel/>

36 Šis vyrų dainininkų atrankos šou – „Super mergaitės“ variantas, integravęs ir UK TV realybės šou *Pop Idol* elementus, vyko tris sezonus – 2007, 2010 ir 2013 m. ir buvo rodomas per populiariausią tokių laidų kanalą – Hunan satelitinę TV. Tiesa, jo pavadinimo angliškas vertimas – „Laimingas berniukas“

Sičuanu Muzikos konservatorijos studento Liu Zhu pasirodymą. Teisėjai net kelis kartus pertraukė jo dainavimą, norėdami pasitikslinti jo lytį, nes jis atrodė kaip tikra gražuolė mergina – ilgais plaukais, spalvota palaidine ir ryškiai mėlynomis pėdkelnėmis, kalbantis ir dainuojantis moterišku balsu³⁷. Beje, ta pati Kinijos TV ir radijo reguliuotoja (SARFT) nurodė šiame šou kurti „laimingą atmosferą“ ir vengti bet kokių dalyvių ir fanų ašarų ar kūkčiojimų, dainuoti tik „sveikas ir morališkai įkvepiančias“ dainas ir vengti ekscentriškų aprangų bei šukuosenų. Tačiau būtent šis „moteriškas“ dainininkas sukėlė sensaciją – pavergė publiką, pakėlė šios TV programos žiūrimumą ir labai greitai išpopuliarėjo internete. Bet jo pasirodymas paskatino aršias diskusijas apie „netikrų moterų fenomeną“ (*weiniang xianxiang* 伪娘现象), kuriam netgi buvo įkurtas atskiras forumas. Bet atsirado ir *weiniang* (vyrų, kurie atrodo kaip moterys ir yra net žavingesni už jas) kritikų bei priešininkų („Tikrų Kinijos vyrų“) forumai, pasipylė žurnalistų sukurpti pajuokiantys šių „netikrų moterų“ aprašymai (kaip jie vadina save „sesėmis“, didinasi krūtis, saugo odą nuo saulės, valgo saldumynus kaip moterys ir t. t.). O tame pačiame 2010 m. „Laimingo vyro“ šou sezone susikūrė „lepūnėlių stabdymo“ grupė su savo vėliava, ant kurios buvo užrašyta „Apsaugokime grynus vyrus. Eliminuoame netikrų moterų dainas“³⁸.

(*Happy boy*) atrodo ne visiškai tikslus, nes jame galėjo dalyvauti tik sulaukusieji 18 metų.

37 Žr. jo pasirodymo įrašą per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=e-5wv9CehLA>

38 Zheng, Tiantian. „Masculinity in crisis: effeminate men, loss of manhood, and the nation– state in

Šiuo terminu Kinijoje vadinami ir persirengėliai (pvz. anksčiau minėti Pekino operos moteriškų vaidmenų atlikėjai *dan*), ir transvestitai, taip pat jo kilmė siejama su kinų jaunimo tarpe populiarių japonų anime, komiksų ir filmų veikėjais – moterimis persirengusiais vyrais. Kai kurių kinų mokslininkų nuomone, Liu Zhu priskirtinas būtent prie persirengėlių, kuriuos reikėtų ne niekinti, o gerbti už jų talentą³⁹. O jis pats prisipažino, kad būtent tokia apranga perteikia jo tikrąją tapatybę⁴⁰. Tačiau kita dalis kinų visuomenės, pirmiausia švietimo sistemos atstovai ir ekspertai prabilo apie būtinybę stabdyti šio fenomeno plitimą, nes jis neva kelia pavojų visos Kinijos tautos ir visuomenės stiprybei ar net ateičiai. Todėl 2012 m. aukščiausia Kinijos valdžia viešai prabilo apie vyriškumo krizę ir būtinybę keisti lavinimo sistemą, paremtą lyčių skirtingumu⁴¹, o dar anksčiau – tais pačiais 2010 m. pasirodė žymaus Kinijos vaikų ir jaunimo tyrimų centro mokslininko Sun Yunxiao kartu su keliais kolegomis parašyta knyga „Gelbėkime berniukus“ (*Zhengjiu nanhai* 拯救男孩)⁴², kuri ir paskatino šios vyriškumo krizės tyrimų protrūkį ir pirmas

postsocialist China“. *Etnografica*, vol. 19 (2), 2015.

39 Wen, Ya. „Sociologists disagree over burgeoning transvestite phenomenon“. *Global Times Publishing*, 2010– 05– 25. Prieiga per internetą: <https://www.globaltimes.cn/content/535290.shtml>. Žiūrėta 2024 10 05.

40 Tian, Gan. „Cross– dresser on TV sparks controversy“. *China Daily*, 2010– 05– 22. Prieiga per internetą: https://www.chinadaily.com.cn/china/2010-05/22/content_9880686.htm. Žiūrėta 2024 09 30.

41 Plačiau apie tai žr.: Zheng, Tiantian. „Masculinity in crisis: effeminate men, loss of manhood, and the nation– state in postsocialist China“. *Etnografica*, vol. 19 (2), 2015.

42 Sun, Y., Li, W., Zhao, X. *Zhengjiu nanhai* 拯救男孩 [Gelbėkime berniukus]. 作家出版社, 2010.

plačias diskusijas⁴³. Nors šioje knygoje svarbiausia jos priežastimi jie laikė į akademinius pasiekimus ir egzaminus orientuotą lavinimo sistemą, tačiau taip pat paminėjo popkultūros industriją ir ypač TV talentų šou, kurie neva sukuria androginiškas ikonas, tampančias berniukams sektiniais pavyzdžiais. Tad galima teigti, jog vyriškumo siejimas su nacionalizmu – valstybe ir tauta prasidėjo dar prieš dabartinio Kinijos prezidento atėjimą ir „Kinijos svajonės“ (t. y. Kinijos tautos atsinaujinimo) projekto paskelbimą. O kai kurių aktyvistų pareiškimai (pvz., „Kai jaunimas stiprus, tuomet ir šalis stipri“) priminė aptartą XX a. I pusės reformatorių retoriką.

Kita „sumoteriškėjusių vyrų“ kritikos banga kilo tarp susirūpinusių tėvų 2018 m., kai rugsėjo 1 d. į visų moksleivių ir jų tėvų privalomai žiūrimą Naujų Mokslo metų atidarymo TV programą „Vėl į mokyklą. Pirmoji pamoka“ (开学第一课) buvo pakviesti populiarios vaikinių aktorių gražuolių grupės „Naujieji F4“ (*Flower Four*) nariai. Nors dauguma salėje sėdėjusių merginų tiesiog rijo juos akimis, tačiau socialiniuose tinkluose iš karto pasipylė komentarai: „Keturi lepūnėliai pradėjo programą dainuodami ir šokdami. Ar negalėtumėte rasti vyriškų vaikinių? Jeigu jaunimas bus sumoteriškėjęs, tai mūsų šalis taps silpna“⁴⁴. Šią viešą diskusiją analizavęs

Kam Louie atkreipė dėmesį, kad skirtingos oficialios medijos laikėsi skirtingų požiūrių – didžiausia naujienų agentūra *Xinhua* netrukus prisidėjo prie šios kritikos, pavadindama tuos moteriškai atrodančius vaikus niekinančiu epitetu *niangpao* („moteriškas vyras“, paž. „moters pabūklas“), o atsakydamas į tai vienas didžiausių dienraščių *Renmin ribao* pareiškė, kad „būti rafinuotu, švelniu ir jautriu taip pat yra puikūs vyriškumo bruožai“⁴⁵. Vis dėlto 2020 m. vienas KKP valdžios atstovas pasiūlė „Sustabdyti paauglių moteriškėjimą“, teigdamas, kad jeigu jis nebus sustabdytas, tai kels pavojų Kinijos žmonių vystymuisi, o *Xinhua* vėliau papildė, kad „Nuo to, ar valstybė priima ar atmeta „moteriškus vyrus, [...] labai priklausys tautos ateitis“, t. y. išlikimas. Todėl 2021m. rugsėjo 2d. išleistas anksčiau minėtas Kinijos TV ir radijo reguliuotojos (SARFT) draudimas rodyti moteriškus vyrus pramoginėse programose gali būti laikomas ne „nuleistu iš viršaus“, o tik visuomenės nuomonės įgarsinimu.

Vis dėlto negalima pamiršti, jog ši „moteriško vyro“ (*niangpao*), kaip ir daugelį kitų naujųjų androgiško vyro idealų, iškėlė ir labiausiai palaiko ne kas kitas, o moterys, ypač jaunos merginos, kurių precedentiškas įgalinimas apvertė aukštyn kojomis tradicinį patriarchalinį stebėtojo (subjekto / vyro) ir stebimo objekto (moters) santykį. Nes būtent jos dabar tampa tais vyrus stebinčiais ir jais besigrožinčiais subjektais, projektuojančiais į juos savo svajones ir troškimus, t. y. idealaus vyro

43 Plačiau apie tai žr.: Zhu Gang, Zhang Aidong, et al., „Saving our boys! Do Chinese Boys Have a Masculinity crisis?“ *ECNU Review of Education*, 2022, p. 1–11.

44 Xu, Yuhan. „A Fiery Debate over „sissies“ Vs. Macho Men in China's Social Media“, 2018. Prieiga per internetą: <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2018/09/30/651508895/a-fiery-debate-over-sissies-vs-macho-men-in-china-social-media>. Žiūrėta 2024 09 30.

45 Louie, Kam. „The Niangpao (effeminate men) controversy in China: How to be a real man in the family, school and society“. *Women's Studies International Forum* 102 (2024), p. 2.

įsivaizdavimus. Kitaip tariant, jos pavertė tuos vyriškumus vartojimo preke. Pažymėtina, kad didžioji dalis tų vyriškumų buvo sukurti ir įvardinti internetinėje erdvėje, kurios didesnė dalis vartotojų yra paaugliai ir jauni vyrai. Tačiau, pasak Geng Song ir Derek Hird, šiuos vyriškumus galima traktuoti ir kaip pačių vyrų „saviprojekcijas“, kurios perteikia ir jų pačių susirūpinimą dėl savo vyriškumo⁴⁶. Toliau aptarsiu svarbiausius iš jų – *nianpao* ir *zhainan*.

XXI a. naujieji androginiški ir hibridiniai kinų vyriškumai

Prieš aptariant pasirinktus naujuosius kinų vyriškumus, pirmiausia atkreipčiau dėmesį, kad didžioji dalis iš moterų perspektyvos suformuotų jų idealų pasižymi „moteriškomis“ arba tradicinio *wen* vyro savybėmis (kultūringumas, pareigingumas, geras estetiškas skonis), bet papildytomis ir tokiomis naujais bruožais kaip rūpestingumas, jautrumas, draugiškumas ir meilės reikalų išmanymas. Toks pvz. yra „amžinos meilės ieškantis vyras“ (*aiqing changpao nan*), kuris nori mylėti bet nenori vesti, nes yra tėvų išpopintas „didelis berniukas“, kuriam labiau rūpi savo interesų tenkinimas ir laisvė; „žolėdis vyras“ (*cao shi nan*) – iš Japonijos perimtas vyriškumo tipas, pasižymintis švelnumu, draugiškumu ir rafinuotumu (mėgsta gražiai rengtis, gražintis ir dažytis), bet abejingas mokslui, darbui, merginoms, meilei ir seksui (nemokantis merginai asistuoti ir flirtuoti), juolab vedyboms ir vaikams, bet būtent dėl to merginos jį

mėgsta, nes jis nėra pavojingas – nes jis apskritai mėgsta leisti laiką su savo mama, bet savo dėmesingumu ir draugiškumu merginoms primena kitus du tipus – „serišką vyrą“ (*nanxing jiemei tao*), pasiruošusį jas kantriai išklausti, ir „trijų eskortų vyrą“ (*sanpei nan*), kuris mielai palaiko draugiją savo merginai ar žmonai eiti į parduotuves ar kiną – ko moterims bene labiausiai reikia; „braškinis vyras“ (*caomei nan*), kuris iš išorės atrodo spalvingas ir gražus kaip braškė (mėgsta malonumus ir gražiai atrodyti), bet visiškai išskysta susidūręs su gyvenimo iššūkiais; „vyras naminis gyvūnėlis“ (*chongwu nan*) – irgi perimtas iš Japonijos pirmiausia internetinio žaidimo forma, o Kinijoje tapęs dažniau turtingesnių, vyresnių ir stipresnių moterų palydovu, nes jis pasiruošęs beatodairiškai tarnauti moteriai ir pildyti kiekvieną jos norą; „ružavas vyras“ (*fen se nanren*) – dirbantis moteriškus darbus (aukelių, stiuardų); „vyras keptas koldūnas“ (guotie nan), pasižymintis druvumu, švelnumu, pavaldumu, emocingumu ir rūpestingumu, bet neturintis jokių asmeninių ambicijų; „vyras lapė“ (*hu nan*) – „metroseksualo“ tipas, kuris atrodo moteriškesnis už moteris, nes daugiausia dėmesio skiria savo higienai ir grožiui – geriems kvepalams, ilgiems nagams, plaukams ir odai, kuri turi būti balta ir žvilganti, o taip pat gymų, barų lankymui, mados žurnalų skaitymui ir maisto gaminimui; į jį panašus, bet labiau androginiškas „vyras povas“ (*kongque nan*), ir t. t.⁴⁷

Vis dėlto bene didžiausią merginų ir moterų simpatiją užsitarnavo „moteriški

46 Song Geng, Hird Derek. *Men and Masculinities in Contemporary China*. Leiden, Boston: Brill, 2014, p. 93.

47 Song Geng, Hird Derek, op. cit., p. 93–108.

vyrų“ (*niangpao*), kuriuos įkūnija androginiškos jaunimo popkultūros žvaigždės – dainininkai, aktoriai, influenceriai ir madistai. Nors šis idealas neapsiriboja internetine erdve, bet yra stipriai palaikomas skaitmeninėmis priemonėmis – per fanų socialinius tinklus ir pan., o ir tų dainininkų pasirodymai didžiąja dalimi yra stebimi ne gyvai, o internete. Prie šio idealo formavimo daugiausiai prisidėjo visuotinis Rytų Azijos „minkštas/švelnus vyriškumas“, kuris atėjo į Kiniją iš Pietų Korėjos ir Japonijos popkultūrų ir kurį reprezentuoja korėjiečių „gėlių berniukai“ *kkonminam*, japonų „gražuoliukai“ *bishōnen*⁴⁸ ir *otomen* („mergaitiški vyrai“)⁴⁹. Labiausiai jį išpopuliarino Pietų Korėjos popmuzikos grupės (K-pop), kurios dainuoja visomis Rytų Azijos kalbomis (korėjiečių, japonų, kinų), o kai kurių jų nariais tapo ir etniniai kinai. Beje, Kinijos Socialinių mokslų akademijos mokslininkai aiškino *niangpao* (juos kritikuojančiose oficialiose medijose vadinamų *xiaoxianrou*) iškilimą, pasitelkdamį sąmokslų teoriją – esą tai yra JAV Centrinės žvalgybos agentūros projektas, kuris prasidėjo nuo 1962 m., kai buvo įkurta

Japonijos vyrų talentų paieškos agentūra *Johnny & Associates*. Jos vadovas japonas Johnny Kitagawa, neva vykdydamas žvalgybos užsakymą, įkūrino androginiškų vaikų (*bishonen*) muzikos grupes ir taip esą siekė susilpninti japonų vyrų temperamentą, kuris vėliau buvo išpopuliarintas ir kitose Rytų Azijos šalyse⁵⁰. Šią teoriją pasigavo ir kinų socialiniai tinklai.

Tačiau šio vyriškumo ištakas galima įžvelgti tradiciniame konfucianistiniame „minkšto ir kultūringo“ (*wen*) vyro (*junzi*) ideale. Dabartiniai pop kultūros vaikinai išlaikė tam tikrus tradicinius *wen* vyriškumo bruožus, pvz., talentingumą, meniškumą, švelnumą, grožio vaikymąsi. Tą rodo ne tik jų reklamuojamos vyriškos kosmetikos pardavimų drastiškas didėjimas, bet ir ir tokių švelnių vyrų įsivyravimas moteriškos kosmetikos reklamose. Pvz. žymus dainininkas, šokėjas ir aktorius, buvęs korėjiečių – kinų popmuzikos grupės Exo narys Lu Han tapo Gucci veidu, kitas tos pačios korėjiečių – kinų muzikos grupės narys ir aktorius Chrisas Wu-Bvlgari ir Burberry veidu, aktorius Yangas Yangas – *Guerlain* lūpdažių, *L’Oreal* plaukų priemonių, *Coca-cola* ir daugybės kitų kompanijų veidu. Tos reklamos pavertė šiuos vaikinus turtingais ir įžymiais, didžioji jų dalis pateko į Kinijos Forbes įžymybių sąrašus. Pvz., Lu Han, dėl savo populiarumo dažnai vadinamas Justino Bieberio antrininku arba kiniška versija, užėmė antrą vietą 2017 m. Kinijos žvaigždžių Forbes sąrašo šimtuose (po aktorės Fan Bingbing), tokiu būdu tapdamas aukščiausiai įvertinta vyriškos lyties

48 Vaikinai iki 18m. 美少年 (bi 美 – gražus), išpopuliarėję manga žanre „Berniukų meilė“, kurį kuria ir žiūri jaunos moterys (*shojo manga*, *yaoi*).

49 Pastarasis daugiausia siejamas su 2006m. Japonijoje sukurtu itin populiariu TV serialu „Otomen“ (*otome* – „jauna mergaitė“, *men* – angliško ž. *men* (vyrų) variantas), kurio pavadinimą kinai išvertė į „Ružavas berniukas“ (*Fenhong cai nanhan*). Šiuo žodžiu apibūdinami berniukai, kurie „yra įvaldę ir teptuką, ir kardą, bet slepia ir tokius pomėgius kaip maisto gaminimas, siuvinėjimas“, nes jam apskritai yra artimas mergaitiškas mąstymas, igūdžiai ir pomėgiai – pvz. mergaičių manga (*shōjo manga*), „mieli“ (*kawaii*) daiktukai ir t.t. Louie, Kam, 2012, op. cit., p. 934.

50 Po Kitagawa mirties ir 2023 m. „Kitagawa skandalo“ (paaiškėjus apie seksualinius Kitagawa nusikaltimus) ši agentūra buvo pervadinta į *Smile-Up*.

įžymybe ir paklausiausiu kiniškų prekių reklamos naujosios kartos veidu, matomu ir ant daugybės globalių kosmopolitinių madų žurnalų kiniškų versijų viršelių⁵¹. Tad šie vaikinai, vos sulaukę pilnametystės, galėjo mėgautis tokiu elitiniu statusu, kokį vėlyvosios imperijos laikotarpiu turėjo *wen* vyrai – intelektualai valdininkai. Todėl gana keistai skamba anksčiau cituotas Nacionalinio Radijo ir TV administracijos nurodymas uždrausti moteriškų vaikinių (*niangpao*) pasirodymus ir jų reprezentuojamą „nenormalią estetiką“, ir aktyviai skatinti nuostabią tradicinę kinų kultūrą, revoliucinę kultūrą ir pažangią socialistinę kultūrą. Nes šie moteriški vyrai (dauguma kurių dabar yra vedę ar turintys heteroseksualius santykius) ir yra tos pačios tradicinės kinų kultūros dalis, prie kurios dar galima paminėti ir persirengėlių (minėtų Pekino operos moteriškų vaidmenų *dan* atlikėjų) tradiciją. Tad čia galima išvelgti ir vieną svarbų skirtumą – jei tradicinis *wen* (ir ypač Pekino operos) vyriškumas didžiąja dalimi reiškėsi homosocialinėje aplinkoje, apimdamas ir homoerotinius vyrų santykius, tai *niangpao* vyriškumas – heteroseksualioje aplinkoje.

Be to, K-pop vaikinių grupių reprezentuojamo *niangpao* vyriškumo negalima apibrėžti tik *wen*, „panazijietiško“ ir globalaus „androginiško“ vyriškumo įtakomis. Nes juose matomi ir „karingojo“ kinų bei

vakarietiškojo „metroseksualo“ vyriškumo bruožai, kurie geriausiai išryškėja jų gerbėjų fanių atsiliepimuose, ir pirmiausia – jų sceninių šokių repeticijų įrašų (platinamų viešai kaip vienas iš jų populiarinimo būdų) komentaruose. Juos analizavusi Chuyun Oh teigia, kad merginos labiausiai žavisi jų fizinių kūnų grožiu ir seksualiais judesiais – raumeningumu, pilvo presu, klubų judinimu, ant jų odos ir veido žvilgančiu prakaitu, o ypač – giliu ir garsiu kvėpavimu, kuris girdimas įrašuose kai jie baigia šokti. Daugumai fanių jis asocijuojasi su lytiniu aktu, juolab kad šie nepagražinti vaizdo įrašai leidžia joms itin priartėti prie savo dievaičių, t. y. pasijusti intymiai artimomis su jais. Ne mažiau merginas žavi paties vaikinių šokio energingumas ir galia, tobulas jų judesių sinchroniškumas („grupinis peilio šokis“ *kalkunmu*), primenantis karių paradus ar karinių epinių filmų personažus, bet kartu – tokius *wu* vyriškumo bruožus kaip brolystė, atkaklumas, vienybė ir ištikimybė. Be to, jų dainų žodžiai dažnai pateikia juos kaip tragiškus ir kartu romantiškus herojus, ir būtent toks jų dvilypumas atrodo bene labiausiai jaudinantis, nes perteikia „ir konvencionalų, ir nekonvencionalų vyriškumą“ – netgi nepaisant to, kad šokis tiek Vakarų, tiek ir kinų kultūroje ilgą laiką buvo siejamas su moterimis kaip vyriško žvilgsnio objektais⁵². Tad *niangpao* idealas bene ryškiausiai perteikia minėtą lyčių santykių hierarchijos ir lyties „objektyvizacijos“

51 Nuo 2015 m. pradėjęs solinę karjerą, jis sukūrė ir įdainavo nemažai dainų filmuose, kuriuose jis pats vaidino (didžiąja dalimi – Pietų Korėjos filmų kiniškose versijose). Pasauliniu mastu ir ypač Vakaruose jį turbūt labiausiai išgarsino sukurtas vaidmuo Zhang Yimou filme „Didžioji siena“. Beje, 2023 m. jis oficialiai vedė žymią kinų aktorę Guan Xiaotong.

52 Oh, Chuyun. „Cinderella“ in Reverse: Erotizing Bodily Labor of Sympathetic Men in K-Pop Dance Practice Video“. *East Asian Men. Masculinity, Sexuality and Desire* (eds. Xiaodong Lin, Chris Haywood, Martin Mac an Ghaill). London: Palgrave Macmillan, 2017, p. 123–141.

apvertimą ir moterų įgalinimą, nors jos čia tampa ne tik stebėtojomis, bet ir intymiomis draugėmis ar meilužėmis (žinoma, savo vaizduotėje), ir savotiškais globėjomis.

Moterų svajonių vyru tapo ir kitas „pan– rytų azijietiškas“ vyriškumas, iš Japonijos atkeliavęs per Taivaną į Kiniją⁵³ – „namisėda“ / „apkiutėlis“ (*zhainan* 宅男, iš japoniško *otaku*), kuris vakarietėms moterims turbūt atrodo dar sunkiau priimtinas, nei prieš tai aptartas „moteriškų vyrų“ vyriškumas. Nors Japonijoje jo reikšmė kildinama iš anime fanų (mandagybinio jų tarpusavio kreipinio), t. y. virtualių ir manga fantazijų pasaulyje gyvenančių ir fanatiškai savo hobiams (pvz., domėjimuisi traukiniais) atsidavusių asocialų, dėl to iki šiol vertinamų arba prieštarinčių arba neigiamai, tai Kinijoje jo reikšmė buvo susieta su gyvenimo būdu – nuolatinio sėdėjimu namuose bei dažniausia (ar net vienintele) tokių „namisėdų“ veikla – kompiuteriais, t. y. interneto ir kompiuterinių žaidimų fanatizmu⁵⁴. Ko gero, būtent ši *zhainan* apibūdinanti „kompiuterinė priklausomybė“ padeda paaiškinti šio vyriškumo patrauklumą moterims, turint omenyje uni-

versalų ir tradicinį vyriškos galios siejimą su technologijomis ir jų monopolizavimą, kuris ilgą laiką daugelyje kultūrų padėjo įtvirtinti ir išlaikyti patriarchališkumą, nes simbolizuoja vyrų racionalumą, kontrolę, modernumą ir aistrą, o žymiausi ir turtiniausi kompiuterinių technologijų genijai ir verslininkai (tokie kaip Steve Jobsas, Markas Zuckerbergas, Elonas Muskas) šią dieną pavertė šį „technologinį vyriškumą“ vienu iš hegemoniškų vyriškumų visame pasaulyje⁵⁵. Ji taip pat padeda paaiškinti ypatingą šio vyriškumo populiarumą tarp Kinijos jaunimo – turint omenyje daugelio jų gyvenimą kompiuterių pasaulyje (dėl ko jie vadinami ne tik „skaitmenine / kompiuterių karta“, bet ir „*zhai* karta“ (*zhai shidai*), sukūrusia savo kultūrą (*zhai wenhua*) ir ekonomiką (*zhai jingji*) – apsipirkinėjimo ir maisto užsisakinėjimo internetu, bendravimo (nuolatinio „lindėjimo“ interneto forumuose, pokalbiuose ir žaidimuose), TV filmų ir koncertų žiūrėjimo internete.

Šiuolaikinių kinų vyriškumų tyrinėtojai Songas Gengas ir Derekas Hirdas nurodė ir dar vieną svarbą skirtumą tarp *zhainan* ir jo japoniškojo prototipo *otaku* – tai santykiai su priešinga lytimi: jei *otaku* domina tik virtualios hiperseksualios merginos, tai *zhainan* – realios merginos, todėl pastaruoju metu jis vis dažniau vaizduojamas skaitmeninėse medijose kaip idealus potencialus vyras moteriai. Tiesa, ji pati privalo imtis iniciatyvos ir jį užkariauti, nes *zhainan* pasižymi drovumu ir intravertiškumu, valgo

53 Taivane, kurio jaunimas žymiai labiau žavisi japonų pop– kultūra, nei žemyninės Kinijos (dėl suprantamų politinių priežasčių) kiniško vertimo sutrumpintas variantas (*zhainan*) jis galutinai įsitvirtino 2005–2006 m., o žemyninėje Kinijoje – 2010 m., kuomet jis buvo įtrauktas ir į naują Kinų– anglų kalbos žodyną. Tiesa, japoniškas variantas (*otaku*) buvo įtrauktas į Oksfordo anglų kalbos žodyną dar 2004 m. kaip angliškas neologizmas. Plačiau apie jo kalbinį adaptavimą ir transkribavimą: Yueh, Hsin– I Sydney. „From Japanese otaku to Taiwanese zhainan: Understanding transcultural masculinity through a cultural term in Taiwan“. *Journal of International and Intercultural Communication*, 2019 February, p. 112–113.

54 Song Geng, Hird Derek, 2014, op. cit., p. 82–83.

55 Plačiau apie tai žr.: Ottemo, Andreas. „The coproduction of masculinity and technology: problems and prospects“. *Routledge International Handbook of Masculinity Studies* (ed. Lucas Gottzén, Ulf Mellström, Tamara Shefer), 2020, p. 341–350.

daugiausia picas ir kitą greitmaistį, ir labiausiai norės pažaisiti su ja kompiuterinius žaidimus, o ne tampus po parduotuves ar kavines. Bet būtent tas jo drovumas bene labiausiai žavi merginas, taip pat fizinis trapumas, moralinis tyrumas ir naivumas (kurį implikuoja fanatiškas jo domėjimasis kompiuteriais) bei intelektualumas. O tai yra bruožai, kuriais pasižymi tradiciniai *wen* vyrai, ypač intelektualai ir „talentingi jaunuoliai“ (*caizi*), kurie mėgdavo aistringai kolekcionuoti įvairius daiktus (akmenis, gėles, smilkalines ir t. t.)⁵⁶, todėl ta jų aistra buvo vadinama „apsėdimu“ (*pi* 癡), t. y. suvokiama kaip tam tikra liga ir kartu kaip bendresnio jautrumo ir aistringumo (bet ne moterims) ir ypatingo žinojimo išraiška ir estetinės saviraiškos būdas, geriausiai atskleidžiantis vyro individualybę. Dar vienas svarbus bruožas, siejantis *zhainan* su vėlyvosios imperijos laikotarpiu (ypač XVI–XVII a.) intelektualais kolekcionieriais – tai atsiskyrėliškas gyvenimo būdas, kuris skatino bendrauti tik su tokiais pačiais bendraminčiais ir „apsėstaisiais“.

Vis dėlto dabartiniai „namisėdos“ ir kompiuterių maniakai tokį savo gyvenimo būdą kartais aiškina tingėjimu (kur nors eiti, ko nors imtis). O kai kurie vaikinai net gali skaitmeninėje erdvėje, t. y. neiškeldami kojos iš namų „pasimatuoti“ vedusio vyro gyvenimą, surengdami „internetines vedybas“, kurios tapo gana populiarios pastaruosiu dešimtmečiu. Jas galima laikyti vienu iš internetinių žaidimų, kurių metu internetų sukurti avatarai (vaikinai ir merginos) yra apvesdinami. Kai kuriais (bet retais) atvejais tokios vedybos vėliau perauga į realias

vedybas, bet dažniau – į draugystes, kurias dauguma internetų vertina labiau nei romantišką meilę. Dauguma jaunimo žiūri į jas kaip į pramogą ir būdą pabėgti nuo tikrovės bei atsakomybės (tikrų vedybų, kurios jiems atrodo kaip katorga), sutaupyti pinigų, taip pat kaip į būdą susikurti ryšį, kurį sunku sukurti realiame gyvenime, ir nebūti įskaudintam, kaip kad dažnai būna realiame gyvenime. Bet jų paradoksas arba ironija yra tame, kad, viena vertus, internetai žiūri į jas kaip į būdą pasipriešinti normatyviems vedybiniais santykiams bei jų idealams ar juos pajuokti vedybinių santykių rimtumą, kita vertus, jie patys įtvirtina oficialiai leidžiamas heteroseksualius ir monogامينius vedybinius santykius, nes tik tokie čia leidžiami, juolab kad dažnai tos internetinės vedybos rengiamos pagal klasikinių kinų romanų siužetus.

Tačiau *zhainan* kultūra sukūrė ir dar vieną naują kinų vyriškumą, kurį vadinčiau „seksualinės abstinencijos vyriškumu“. Jo idealą propaguoja viena internetinė paauglių ir jaunų vaikų bendruomenė „Abstinencijos baras“ (*jiese ba* 戒色吧, nuo 2010 m.), turinti virš 6 milijonų sekėjų. Kaip rodo pats jos pavadinimas, vienu svarbiausių idealaus vyro bruožų jie laiko atsakymą nuo lytinių santykių ir bendrai seksualinės aistros tenkinimo, priskirdami prie jos ir masturbaciją. Nes būtent ji esą trukdo turėti stiprų ir sveiką kūną bei blaivų protą (t. y. gerą psichinę sveikatą), kurie padėtų susitelkti į studijas. Bet šių tikro vyro bruožų ugdymas, pasak bendruomenės narių, reikalingas ne vien dėl paties individo gerovės, bet pirmiausia – dėl stiprios Kinijos ateities: „Laikykis toliau nuo visų geismo ir lytinio troškimo formų. Tu esi vyras ir turi imtis atsakomybės už savo šeimą

56 Song Geng, Hird Derek, 2014, op. cit., p. 87–91.

ir šalį. Tavo šalyje yra tiek daug problemų, pvz., ginčai dėl Senkaku salų ir Pietų Kinijos jūros problema. Kaip tu galėtum apsaugoti mūsų šalį masturbuodamasis? Nebūk Rytų Azijos liginis, kuriuo manipuliuoja Japonija, pasitelkdama pornografinį opiumą. Būki tikru vyru.“⁵⁷ Šie pareiškimai atskleidžia du lyg ir priešingus šios bendruomenės tikslus arba siekiamus vyriškumo idealus – sėkmingo bei patrauklaus metroseksualo (nes ši abstinencija esą padeda sustiprinti jų kūnus ir tapti patrauklesniais merginoms, tokiu būdu iš žemo statuso „nevykėlių“ (*diaosi*) virsti aukštos „kokybės“ vyrais) ir kario, kurį primena šios bendruomenės tarpusavio palaikymas, solidarumo puoselėjimas ir savikontrolės (šiuo atveju – seksualinės) reikalavimas. O dar labiau jį primena nacionalistinė retorika, kuri pastaruoju metu dažniausiai pasitelkiama iš valdžios ir lavinimo sistemos atstovų pusės, siekiant išgyvendinti anksčiau aptartą „moteriško vyro“ ir (iš dalies) *zhainan* vyriškumus.

Antai dar 2012 m. vienas buvęs mokytojas Pekine įkūrė „Tikrų vyrų klubą“, kuriame jis fiziškai grūdina ir patriotiškai auklėja berniukus kaip būsimus mačo tipo „alfa vyrus“, kurie nebūtų panašūs į „moteriškus“ ir silpnus pramogų verslo *niangpao*, o taip pat turėtų mažiau laiko naršyti internete ir nebūti priklausomais nuo kompiuterių⁵⁸. Pastaraisiais metais pats Kinijos prezidentas

Xi Jinpingas ne vieną kartą ragino ugdyti jaunimą kaip būsimus karius, kurie prisidėtų prie „Kinijos atsijauninimo“ ir apgintų ją, jeigu reikėtų. Tuo tikslu pasitelkiamos pačios įvairiausios priemonės, pradedant propaganda (pvz., bene garsiausio maoizmo laikų kario Lei Feng gaivinimu⁵⁹), fizinio lavinimo ir karinio ruošimo stiprinimu mokyklose, berniukų mokyklų steigimu ir baigiant narsių karių populiarinimu kine (koviniuose bei patriotiniuose filmuose). Nes, pasak kinų scenaristo Wang Hailino, „Vyrai aktoriai reprezentuoja tautos ideologiją“, todėl negalima leisti jaunimui imti pavyzdį iš „moteriškų“ aktorių, vaizduojančių kinų vyrus kaip sipnus, bailius, nevykėlius ar idiotus⁶⁰. Bene žymiausias tokį karingumą propaguojančio filmo pavyzdys – 2017 m. sukurtas „Vilkas karys II“ (rež. Wu Jing, kuris vaidino ir pagrindinį herojų Leng Feng), sumušęs visus žiūrimumo rekordus Kinijoje ir patekęs į visų laikų pelningiausių pasaulio filmų šimtuką (bet Vakaruose beveik nesulaukęs susidomėjimo). Tai filmas apie vienišą karį, kuris atsitiktinai patenka į neaiškią Afrikos šalį ir išvaduoja iš vietinių sukilėlių nelaisvės ten buvusius kinus, afrikiečius ir amerikietę seselę, ir dar susidoroja su sukilėliams talkinusiomis vakariečiais samdiniais. Tad Leng Fengo herojaus vyriškumas apjungia tradicinį kiniškąjį karingumą (jis įveikia amerikiečių samdinį

57 Cituota pagal: Liu Chong, Huang Qiqi. „Abstinence is panacea”: Reconstructing the ideal of Chinese masculinity through online community“. *Sexualities*, 2024, vol. 0(0), p. 14.

58 Dyxon, Robin. „To fight K– pop’s influence in China, a club teaches young boys to be alpha males“. *Los Angeles Times*, 2019.04.26. Prieiga internete: <https://www.latimes.com/world/la-fg-china-masculinity-pop-idols-backlash-20190426-story.html>.

59 Liaudies išvadavimo armijos karys Lei Fengas 雷锋 (1940–1962 m.), žuvęs autoavarijoje, buvo 1963 m. iškeltas kaip naujo socialistinio žmogaus pavyzdys ar idealas, įkūnijantis pavyzdinę altruistinę moralę, meilę tėvynei ir Kinijos komunistų partijai ir pasiryžimą jai tarnauti iki mirties. Taip prasidėjo kampanija „Mokykis iš Lei Feng“, kuri faktiškai vyksta iki šiol.

60 Cituota pagal: Dyxon, Robin, 2019, op. cit.

rankomis, panaudojęs kinų kovos būdus) ir amerikietišką mačiškumą bei paternalizmą (jis veikia kaip „vienišas vilkas“, yra raumeningas kaip Stalonė ar Tarzanas, sugeba įsimylėti moterį, išgelbsti ne tik savus kinus, bet ir afrikiečius). Todėl, kaip pastebima, šis filmas Holivudiniu stiliumi puikiai įkūnija „vyro– kaip– tautos“ idealą bei dabartinę nacionalistinę ir globalistinę Kinijos geopolitiką (Afrikos globėja ir pasaulio gelbėtoja), kurią pirmiausia perteikia pagrindinis filmo šūkis (ant jo plakatų): „Tas, kas įžeis Kiniją, bus nužudytas kad ir kaip toli jis bebūtų“ 犯我中华者虽远必诛⁶¹.

Išvados

Kaip parodė šis tyrimas, šiandieninėje Kinijoje koegzistuoja labai priešingi vyriškumai, kuriems daugiausia įtakos turi augantis ekonominis ir vartotojiškas moterų įgalinimas, interneto suklestėjimas ypač tarp jaunimo („Interneto/skaitmeninė karta“), jaunimo pop kultūros suklestėjimas, vakarietiško metroseksualo ir pan– rytų azijietiško „švelnaus vyro“, o taip pat kinų tradicinių vyriškumo idealų gaivinimas. Tačiau aptartieji „švelnaus“ arba „moteriško“ vyro tipai jokių būdu nereprezentuoja vyraujančio kinų vyriškumo, nes paraleliai galima matyti tradicinio patriarchalizmo atgimimą ar tiesiog egzistavimą, pasireiškiantį vyrų smurtavimu prieš moteris ir nebaudžiamumu (ar mažesniu baudžiamumu), klestinčia sugulovių („antrų žmonių“) praktika ir t. t. Be to, „minkštojo“ vyriškumo sklaidą kuo toliau tuo labiau kon-

troliuoja ar net pažaboja neotradicionalistinė patriarchalinė ir šovinistinė Kinijos valdžios politika bei retorika, kuria grindžiamas ir „Kinijos svajonės“ (*Zhongguo meng*) arba tautos atsinaujinimo projektas. Vis dėlto nepaisant jos kritikos ir karingų vyrų idealų brukimo, pastaruoju metu linkstama prie minties, kad Kiniją išgelbės tik toks vyriškumas, kuriame derėtų karingumas ir kultūringumas (*wen*), nes tik toks junginys gali padėti jai tapti išskirtine ir pavyzdine globaliu mastu – ne tik militaristiškai stipriausia, bet ir kultūringiausia bei dorovingiausia. Tą patvirtina ir aptartasis „seksualinės abstinencijos vyriškumas“, kurio nacionalistinė retorika primena straipsnio pradžioje minėtą XX a. pr. vyriškumo retoriką ir „piliečių-karių“ idealą, bet kartu puikiai dera su „Kinijos svajonės“ įgyvendinimui svarbiomis 24 socialistinėmis vertybėmis, jungiančiomis (kaip klasikiniame konfucianizme) individualų, socialinį ir visos tautos gyvenimą bei vertybes – patriotizmą, pasišventimą, draugystę, teisingumą, laisvę, valdymą įstatymu, harmoniją, demokratiją, gerovę ir kt. Tačiau itin prieštarai vertinama ir daug diskusijų sukėlusi „moteriško“ (*niangpao*) pramogų verslo vaikinų kampanija parodė ir konfucianizmo, kaip svarbiausios kinų kultūrinės tradicijos, gaivinimo prieštarumą bei selektyvumą. Nes vyrams dabar vėl siūloma norėti tapti „kilniais vyrais“ *junzi*, tačiau yra atmetami svarbiausi *junzi* vyriškumo bruožai – rafinuotumas, jautrumas ir švelnumas, kuris itin reikalingas naujam (moderniam) tėvystės idealui, anskčiau ar vėliau tapsiančiam aktualiui ir dabartiniams „moteriškiems“ ar „namisėdoms“ jaunuoliams.

61 Hu Tingting, Guan Tianru. „Man– as– Nation“: Representations of masculinity and nationalism in Wu Jing's *Wolf Warrior II*. *Sage Open*, July– September 2021, p. 1– 13.

Naudotos literatūros šarašas

- Boretti, Valentina. „Patriotic Fun: Toys and Mobilization in China from the Republican to the Communist Era“. *War and Childhood in the era of two World Wars* (eds. Mischa Honect, James Martin). Cambridge University Press (published online), 2019, p. 17–34.
- Choi, Susanne Y.S., Peng, Yinni. *Masculine Compromise. Migration, Family and Gender in China*. Oakland, California: University of California Press, 2016.
- Connell, R.W. *Masculinities*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 1995 (2005).
- Connell, R.W. *The men and the boys*. Sydney: Allen and Unwin, 2000.
- Cross-dressing on Chinese Idol Super Boys 最美快男刘著海选. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=e-5wv-9CehLA>
- Dyxon, Robin. „To fight K-pop's influence in China, a club teaches young boys to be alpha males“. *Los Angeles Times*, 2019.04.26. Prieiga per internetą: <https://www.latimes.com/world/la-fg-china-masculinity-pop-idols-backlash-20190426-story.html>.
- Gao Wen, Hou Yaxian, Hao Shiyu, Yu Aihui. „Helicopter parenting and emotional problems in Chinese emerging adults: are there cross-lagged effects and the mediations for aethonomy?“ *J. Youth Adolesc.*, 2022 Nov 15;52(2):393–405. Prieiga per internetą: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9667003/>. Žiūrėta 2024 09 21.
- Gilmore, David D. *Manhood in the making: cultural concepts of masculinity*. New Haven and London: Yale University Press, 1991.
- Guang dian ban fa. „Notice Concerning Further Strengthening Management over Cultural and Artistic Programmes and their Personnel“. Prieiga per internetą: <https://china-copyrightandmedia.wordpress.com/2021/09/02/notice-concerning-further-strengthening-management-over-cultural-and-artistic-programmes-and-their-personnel/>
- Heinrich, Larissa N. *The Afterlife of Images. Translating the Pthological Body between China and the West*. Durham and London: Duke University Press, 2008.
- Hu, Lingshu. „Is masculinity „deteriorating“ in China? Changes of masculinity representation in Chinese film posters from 1951 to 2016. *Journal of Gender Studies*, 2017, vol. 27, No. 3, p. 335–346.
- Hu Tingting, Guan Tianru. „Man-as-Nation“: Representations of masculinity and nationalism in Wu Jing's *Wolf Warrior II*“. *Sage Open*, July–September 2021, p. 1–13.
- Hunt, Pamela. *Rebel Men. Masculinity and Attitude in Postsocialist Chinese Literature*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2022.
- Yau, Elaine, „China enraged by „Sick Man of Asia“ headline, but its origin might surprise everyone“, *Lifestyle*, 2020.02.27, prieiga per internetą: <https://www.scmp.com/lifestyle/article/3052434/china-enraged-sick-man-asia-headline-its-origin-may-surprise-many>
- Yueh, Hsin–I Sydney. „From Japanese otaku to Taiwanese zhainan: Understanding trans-cultural masculinity through a cultural term in Taiwan“. *Journal of International and Inter-cultural Communication*, 2019 February, p. 111–127.
- Kong, Travis S.K. „Chinese Male bodies. A Transnational study of Masculinity and Sexuality“. *Routledge Handbook of Body Studies* (ed. by Bryan S. Turner), Routledge, 2012, p. 289–306.
- Lei, Jun. *Mastery of Words and Swords. Negotiating Intellectual Masculinities in Modern China, 1890s–1930s*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2022.
- Lin, Xiaodong. *Gender, Modernity and Male Migrant Workers in China*. New York: Routledge.
- Liu Chong, Huang Qiqi. „Abstinence is panacea“. *Reconstructing the ideal of Chinese masculinity through online community*“. *Sexualities*, 2024, vol. 0(o), p.14, p. 1–20.
- Lo, Kwai–Cheung. *Excess and Masculinity in Asian Cultural Productions*. New York: State University of New York Press, 2010.
- Louie, Kam. „Popular culture and masculinity ideals in East Asia, with a special reference to China“. *The Journal of Asian Studies* Vol. 71, No. 4 (November) 2012: 929–943.
- Louie, Kam. *Theorising Chinese Masculinity. Society and Gender in China*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Louie, Kam. „The Niang-pao (effeminate men) controversy in China: How to be a real man in the family, school and society“. *Women's Studies International Forum* 102 (2024).
- Oh, Chuyun. „Cinderella“ in Reverse: Erotizing Bodily Labor of Sympathetic Men in K-Pop Dance Practice Video“. *East Asian Men. Masculinity, Sexuality and Desire* (eds. Xiaodong Lin, Chris Haywood, Martin Mac an Ghaill). London:

- Palgrave Macmillan, 2017, p. 123–141.
- Ottemo, Andreas. „The Coproduction of Masculinity and Technology. Problems and Prospects“. *Routledge International Handbook of Masculinity Studies* (eds. Lucas Gottzén, Ulf Mellström and Tamara Shefer). London and New York: Routledge, 2020, p. 341–350.
- Poškaitė, Loretta. „Lin Yutang's estetika ir gyvenimo filosofija: tarp tradicinės Kinijos ir modernios Vakarų kultūros“. *Logos*, Nr.105, 2020, p. 52–61.
- Schillinger, Nicolas. *The Body and Military Masculinity in Late Qing and Early Republican China. The Art of Governing Soldiers*. London: Lexington Books, 2016.
- Silbergeld, Gerome. *China into film*. London: Reaktion books, 1999.
- Song Geng, Hird Derek. *Men and Masculinities in Contemporary China*. Leiden, Boston: Brill, 2014.
- Sun, Y., Li, W., Zhao, X. *Zhengjiu nanhai 拯救男孩* [Gelbėkime berniukus]. 作家出版社, 2010.
- Tian, Gan. „Cross-dresser on TV sparks controversy“. *China Daily*, 2010–05–22. Prieiga per internetą: https://www.chinadaily.com.cn/china/2010-05/22/content_9880686.htm. Žiūrėta 2024 09 30.
- Verberg, Gabi. „China's „Masculinity Crisis“: The Internet Slang that stereotypes Chinese men“. *China Music*, 2018. Prieiga per internetą: <https://www.whatsonweibo.com/chinas-masculinity-crisis-the-internet-slang-that-stereotypes-chinese-men/>. Žiūrėta 2024 10 01.
- Wen, Ya. „Sociologists disagree over burgeoning transvestite phenomenon“. *Global Times Publishing*, 2010–05–25. Prieiga per internetą: <https://www.globaltimes.cn/content/535290.shtml>. Žiūrėta 2024 10 05.
- Zhang, E.Y. „The birth of nanke (Men's Medicine) in China: The Making of the Subject of Desire“. *American Ethnologist* 34, Nr.3, p. 491–508.
- Zhang, Xingkui. „Men, Masculinities and Power in Contemporary China: Reflections on the Phenomenon of Bao Ernai“. *Sexuality, Gender and Power: Intersectional and Transnational perspectives* (ed. Anna Jonasdoitir). New York and London: Routledge, 2011, p. 142–157.
- Zheng, Tiantian. „Masculinity in crisis: effeminate men, loss of manhood, and the nation-state in postsocialist China“. *Etnografica*, vol. 19 (2), 2015.
- Zhong, Xueping. *Masculinity Besieged?* Durham and London: Duke University Press, 2000.
- Zhu Gang, Zhang Aidong, et al., „Saving our boys! Do Chinese Boys Have a Masculinity crisis?“ *ECNU Review of Education*, 2022, p. 1–11.
- Zurndorfer, Harriet. „Polygamy and Masculinity in China“. *Changing Chinese Masculinities. From Imperial Pillars of State to Global Real Men* (ed. Kam Louie). Kong Kong: Hong Kong University Press, 2016, p. 13–33.
- Xu, Yuhan. „A Fiery Debate over „sissies“ Vs. Macho Men in China's Social Media“, 2018. Prieiga per internetą: <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2018/09/30/651508895/a-fiery-debate-over-sissies-vs-macho-men-in-china-social-media>. Žiūrėta 2024 09 30.